

INWENTARYZACJA OBIEKTÓW PRZYRODNICZYCH - GMINA OZIMEK

W skład gminy wchodzi miasto Ozimek i 12 sołectw:
Antoniów, Biestrzynnik, Chobie, Dylaki, Grodziec,
Krasiejów, Krzyżowa Dolina, Mnichus, Pustków,
Schodnia, Schodnia Nowa, Szczedrzyk

OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY OZIMEK

Gmina Ozimek Ozimek (niem. *Gemeinde Malapane*) to gmina miejsko - wiejska w województwie opolskim, w powiecie opolskim.

Położenie geograficzne i krótka charakterystyka

Miasto i Gmina Ozimek znajdują się w odległości około 20 km na wschód od miasta Opola, w zachodniej części województwa opolskiego. Przez gminę przebiega droga krajowa 46, gmina położona jest około 30 km od autostrady A4. Od północy gmina Ozimek graniczy z gminami Zębówice i Turawa, od zachodu z gminą Chrzastowice, od południa z gminami Izbicko, Strzelce Opolskie i Kolonowskie, od wschodu z gminą Dobrodzień. Gmina Ozimek zamieszkuje około 10.000 mieszkańców. Gmina stanowi 7,97% powierzchni powiatu.

Struktura powierzchni Gminy Ozimek

Gmina Ozimek położona jest w obrębie Równiny Opolskiej wchodzącej w skład Niziny Śląskiej. Ma ona powierzchnię 126,5 km², w tym na użytki rolne przypada 31 % a na użytki leśne 58 %.

GMINA OZIMEK

Obszarowe formy ochrony przyrody

Największe wartości zasobów środowiska przyrodniczego na terenie gminy Ozimek posiada obszar lasów ustanowiony Obszarem Chronionego Krajobrazu Lasów Stobrawsko - Turawskich (10 628 ha w granicach gminy).

Obszar Chronionego Krajobrazu Lasy Stobrawsko-Turawskie

Obszar Chronionego Krajobrazu Lasy Stobrawsko-Turawskie o powierzchni 179305 ha został powołany w 1988 roku w centralnej i zachodniej części województwa opolskiego. W 1999 roku w jego zachodniej i centralnej części utworzono Stobrawski Park Krajobrazowy. W granicach tego obszaru znajdują się obszary leśne gminy Kolonowskie.

W granicach Lasów Stobrawsko-Turawskich znalazło się kilka zespołów przyrodniczo-krajobrazowych oraz kilkadziesiąt użytków ekologicznych i pomników przyrody. Niezliczona ilość cieków, stawy hodowlane, źródła, połodowcowe moreny i wydmy stanowią o wysokich walorach krajobrazowych i przyrodniczych tego terenu. Na obszarze Lasów Stobrawsko-Turawskich stwierdzono występowanie wielu chronionych gatunków roślin i zwierząt. Jednym z najciekawszych obiektów położonych na tym terenie jest Jezioro Turawskie. Jego najbliższe otoczenie jest miejscem gniazdowania wielu ciekawych gatunków ptaków. Zbiornik stanowi też ważne miejsce odpoczynku i żerowania dla ptaków migrujących. Z tego względu został zaliczony do ostoji ptactwa wodnego o randze europejskiej. W myśl postanowień ustawy o ochronie przyrody obszar chronionego krajobrazu to obiekt pełniący poza funkcją przyrodniczo-krajobrazową funkcję turystyczno-rekreacyjną. Lasy Stobrawsko-Turawskie, ze względu na przewagę borów sosnowych mających duże walory bioterapeutyczne (działają kojąco, przeciwastmatycznie i odkażająco), posiadają duże znaczenie dla turystyki i wypoczynku mieszkańców okolicznych miast.

Do miejsc cennych przyrodniczo uznanych za ostoje flory i fauny zalicza się następujące tereny:

- odcinek Małej Panwi koło Antoninowa,
- wilgotne łąki pod Krasiejowem, Ozimkiem i Pustkowem,
- dolinę Małej Panwi i Libawy,

- Jezioro Turawskie,
- wydmy piaszczyste koło Michusa,
- bory sosnowe w zachodniej części gminy.

Jako najbardziej zagrożone gatunki z uwagi na zanikanie odpowiednich siedlisk (przesuszenie terenów, melioracje, usuwanie śródpolnych zadrzewień i krzewów) należy uznać gatunki związane z terenami wodno-błotnymi i krajobrazem rolniczym.

Dużą wartość lokalnych zasobów środowiska stanowią doliny rzek Małej Panwi, Libawy oraz Myśliny. Pełnią one funkcję naturalnych korytarzy ekologicznych.

Dolina Małej Panwi - przebiega przez centralną część gminy, dzieląc ją na część południową i północną. Duże wartości przyrodniczo- krajobrazowe ma jej górny odcinek od Krasiejowa w kierunku wsi Staniszcze Małe.

Dolina Libawy - rozpościera się równoleżnikowo w północnej części gminy. Dolina ta dominuje w krajobrazie wsi Dylaki.

Dolina rzeki Myśliny - w rejonie wzdłuż granicy gminy Ozimek i Kolonowskie silnie meandruje i jest miejscem bytowania rzadkich i chronionych gatunków roślin i zwierząt. Krajobraz jej ma charakter pierwotny i zasługuje na ochronę nie tylko w skali gminy, ale i województwa.

Użytki ekologiczne

Użytek ekologiczny „Antoniów”

Użytek ekologiczny „Antoniów” ma powierzchnię 1,83 ha i jest obiektem chronionym ze względu na walory krajobrazowe oraz chronione i rzadkie gatunki roślin i zwierząt.

Trias - stanowisko dokumentacyjne w Krasiejowie - cmentarzysko gadów i płazów (w tym pierwszych dinozaurów) pochodzących z okresu karniku (najstarszy etap w triasie). Powstałe stanowisko paleontologiczne ma rangę światową, gdyż najstarsze krasiejowskie skamienieliny pochodzą sprzed ok. 230 milionów lat, a olbrzymie wyrobisko, eksploatowane przez Cementownię "Górażdze" kryje w sobie niezliczone bogactwo tych skamieniałości. Efektem prac paleontologów ma być powstanie w gminie jednej z największych atrakcji Śląska Opolskiego.

Pomniki przyrody

Na terenie gminy Ozimek znajduje się obecnie 5 pomników przyrody w postaci pojedynczych drzew oraz ich skupisk. Są to:

1. Dąb szypułkowy *Quercus robur* rosnący w oddziale nr 5d, Leśnictwo Spórok w Krasiejowie,
2. Dąb szypułkowy *Quercus robur* rosnący w oddziale nr 1018/1, Leśnictwo Antoniów w Szczedrzyku- Jedlicach, po lewej stronie kanału z Jedlic, na zewnątrz ogrodzenia Huty Szkła Jedlice,
3. Dąb szypułkowy *Quercus robur* rosnący w oddziale nr 20a, Leśnictwo Kadłub Turawski w Paliwodzie, przy drodze na granicy lasu,
4. Dąb szypułkowy *Quercus robur* rosnący w oddziale nr 433/96, Leśnictwo Zamoście w Krasiejowie, przy wejściu do kościoła,
5. Dąb szypułkowy *Quercus robur* , 4 sztuki w oddziale C w Krasiejowie.

Lokalizacja chronionych roślin na terenie gminy Ozimek

Na terenie gminy stwierdzono występowanie 12 gatunków roślin objętych ochroną. Są to:

1. Długosz królewski *Osmunda regalis*

To okazała paproć osiągająca do 2 m wysokości z dekoracyjnymi, podwójniepierzastymi liśćmi. W części dolnej są one zielone, w górnej podczas dojrzewania zarodników brązowe. Zarodnikuje w maju. Długosz królewski występuje w Polsce bardzo rzadko, głównie na niżu na torfowiskach niskich i w zabagnionych lasach olszowych. Na Opolszczyźnie jego stanowiska związane są z wilgotnymi i bagiennymi borami, gdzie występuje najczęściej w sąsiedztwie rowów melioracyjnych. Wg Matuszkiewicza (2001) jest gatunkiem charakterystycznym olszyn ze związku *Alnion glutinosae*. Około 25 okazów rośnie w Leśnictwie Zamoście, oddz. 266 d, f, 267 a, d.

Długosz królewski *Osmunda regalis*

2. Widłak jałowcowaty *Lycopodium annotinum*

To bylina z rodziny widłakowatych *Lycopodiaceae*, rosnąca w cienistych, mszystych borach świerkowych i jodłowych. Roślina ta uważana jest za charakterystyczną dla rzędu borów *Vaccinio-Piceetalia*, a także regionalnie dla zespołu wyżynnego jodłowego boru mieszanego *Abietetum polonicum* oraz brzeziny bagiennej *Betuletum pubescentis* (Matuszkiewicz 2001). W województwie opolskim widłak jałowcowaty występuje w rozproszeniu przeważnie w borach mieszanych i borach środkowej i wschodniej części regionu oraz w Górach Opawskich. W ostatnich latach notowany na kilkudziesięciu stanowiskach we wschodniej części Lasów Stobrawsko-Turawskich i w Górach Opawskich. Tworzy płyty na powierzchni około 60 m² w Leśnictwie Zamoście, oddz. 267 g.

Widłak jałowcowaty *Lycopodium annotinum*

3. Mącznica lekarska *Arctostaphylos uva-ursi*

Jest to roślina reprezentująca rodzinę wrzosowatych *Ericaceae*, rosnąca w suchych borach sosnowych. Występuje często w północnej części nizu, na południu rzadko, a w Karpatach bardzo rzadko. Krzew ten w Polsce osiąga południową granicę swojego zasięgu (Szafer i in. 1988). Wg Matuszkiewicza (1982) mącznica jest charakterystyczna dla związku *Calluno-Arctostaphylion*, obejmującego subkontynentalne wrzosowiska mącznicowe. W województwie opolskim mącznica lekarska podawana była z 23 stanowisk, głównie z borów środkowo-wschodniej części regionu. Zdecydowana większość notowań pochodzi sprzed 1945 roku. Mącznicę lekarską odnotowano na powierzchni około 5 m² w Leśnictwie Zamoście, oddz. 269 d.

Mącznica lekarska *Arctostaphylos uva-ursi*

4. Wawrzynek wilczełyko *Daphne mezereum*

To rozgałęziony krzew z rodziny wawrzynkowatych *Thymelaeaceae* o różowych, wonnych kwiatach, osadzonych gęsto wzdłuż pędów. Wawrzynek jest rośliną silnie trującą. Ten zwiastun wiosny, ze względu na efektowne kwiaty, był niegdyś masowo zrywany do celów dekoracyjnych, stąd też w wielu miejscach naszego kraju, szczególnie w pobliżu dużych miast, został na licznych stanowiskach wytępiony. Wawrzynek wilczełyko rośnie w cienistych, wilgotnych lasach liściastych i zaroślach na glebie żyznej, próchnicznej, nieco wapiennej. Wg Matuszkiewicza (2001) jest gatunkiem charakterystycznym dla rzędu *Fagetalia sylvaticae*. Występuje on na obszarze całej Polski, zarówno na niżu, jak i w górach, jednak w dużym rozproszeniu. W województwie opolskim wawrzynek wilczełyko występuje jeszcze stosunkowo często w różnego rodzaju lasach liściastych i mieszanych, w rozproszeniu na obszarze całego regionu. Zanotowano 300 okazów w Leśnictwie Ozimek, oddz. 180, 181, 198, 199.

Wawrzynek wilczełyko *Daphne mezereum*

5. Bluszcz pospolity *Hedera helix*

Ten gatunek z rodziny araliowatych *Araliaceae* jest jednym z niewielu naszych rodzimych pnączy. Bluszcz pospolity występuje w Polsce rzadko w lasach liściastych, zarówno na niżu, jak też w niższych położeniach górskich. Wg Oberdorfera (1994) jest gatunkiem charakterystycznym dla klasy *Querc-Fagetea* tj. mezo- i eutroficznych, europejskich lasów liściastych. W województwie opolskim bluszcz pospolity występuje dość pospolicie zarówno na stanowiskach naturalnych, tj. w różnego rodzaju lasach liściastych, w szczególności w grądach, jak i antropogenicznych w parkach, skwerach, cmentarzach. Bluszcz rośnie się m.in. w Leśnictwie Ozimek, oddz. 198.

Bluszcz pospolity *Hedera helix*

6. Naparstnica zwyczajna *Digitalis grandiflora*

To okazała roślina osiągająca do 130 cm wysokości, reprezentująca rodzinę trędownikowatych *Scrophulariaceae*. Jej liście są gładkie i zazwyczaj nagie. Kwiatostan dekoracyjny składający się z kilkadziesiąt szeroko-dzwonkowatych, żółtych, brunatno żyłkowanych kwiatów. Kwitnie w czerwcu i lipcu. Naparstnica zwyczajna rośnie w widnych lasach i ich skrajach, zaroślach i porębach. W województwie opolskim naparstnica zwyczajna notowana była stosunkowo często na całym obszarze województwa. Obecnie jej stanowiska ograniczone są do kwaśnych dąbrów, lasów liściastych i borów mieszanych południowej (Góry Opawskie) i środkowo-wschodniej części regionu (lasy Stobrawsko-Turawskie). Około 139 okazów naparstnicy zwyczajnej znajduje się na powierzchni ok. 200 m² w Leśnictwie Szczedrzyk, oddz. 155a.

Naparstnica zwyczajna *Digitalis grandiflora*

7. Lilia złotogłów *Lilium martagon*

To efektowna bylina z rodziny liliowatych *Liliaceae* spotykana w zaroślach, lasach, zwłaszcza bukowych oraz na zrębach. To gatunek częsty w Sudetach i Karpatach, bardzo rzadki natomiast na niżu. Bylina ta uważana jest za charakterystyczną dla rzędu *Fagetalia sylvaticae* – mezo- i eutroficznych lasów liściastych zachodniej, środkowej i częściowo wschodniej Europy (Matuszkiewicz 2001). Lilia złotogłów osiąga północny kres zasięgu w Polsce (Szafer i in. 1988). W województwie opolskim lilia złotogłów jest gatunkiem stosunkowo częstym, szczególnie w lasach liściastych południowej części regionu, np. w Górach Opawskich i na Płaskowyżu Głubczyckim. Jej stanowiska nie są jednak liczne, a efektowne kwiaty są często zrywane przez ludzi. Stwierdzono około 70 okazów w Leśnictwie Szczedrzyk, oddz. 161-164.

Lilia złotogłów *Lilium martagon*

8. Podkolan biały *Platanthera bifolia*

Jest to roślina o wzniesionej łodydze do 45 cm wysokości, należąca do rodziny storczykowatych *Orchidaceae*. Wytwarza najczęściej dwa odwrotniejącowate, naprzeciwległe liście odziomkowe. Białe wonne kwiaty zebrane są w gęste lub luźne, cylindryczne kwiatostany długości do 20 cm. Kwitnie od maja do lipca. Podkolan biały zasiedla widne lasy, zarośla, łąki, polany, torfowiska i wrzosowiska, występując na niżu i w niższych położeniach górskich. Wg Matuszkiewicza (2001) to gatunek wyróżniający dla związku obejmującego zbiorowiska psiar niżowych *Violion caninae*. W województwie opolskim podkolan biały występuje w rozproszeniu w środkowej i południowej części województwa zarówno na niżu jak i w górach. Rośnie przeważnie w świetlistych lasach liściastych, zaroślach, murawach i łąkach. Około 18 okazów stwierdzono w Leśnictwie Szczedrzyk, oddz. 161- 165.

Podkolan biały *Platanthera bifolia*

9. Kruszczyk błotny *Epipactis palustris*

To gatunek z rodziny storczykowatych *Orchidaceae* spotykany na torfowiskach, bagnach, wilgotnych łąkach, zwłaszcza na podłożu bogatym w wapń. Osiąga wysokość do 50-70 cm. Liście są podługowato-jajowate do lancetowatych. Kwiatostan luźny złożony z 20-35 białoróżowych kwiatów rozwijających się od czerwca do lipca. Wg Matuszkiewicza (2001) jest gatunkiem charakterystycznym dla związku eutroficznych młak niskoturzycowych *Caricion davallianae*. W województwie opolskim gatunek ten występuje rzadko na całym jego obszarze. Rośnie na podtorfionych łąkach, alkalicznych młakach niskoturzycowych, a także na inicjalnych glebach na spągu kamieniołomów wapienia w centrum Opola. Kruszczyk błotny rośnie na wschód od Krasiejowa, około 500 okazów w Leśnictwie Szczedrzyk.

Kruszczyk błotny *Epipactis palustris*

10. Goryczka wąskolistna *Gentiana pneumonanthe*

Goryczka wąskolistna najczęściej rośnie w płatach łąk trzęślicowych ze związku *Molinion caeruleae* (Matuszkiewicz 2001), spotykana jest również w innych zbiorowiskach (*Cnidion*, *Violion caninae*, *Scheuchzerietalia palustris*, *Caricetalia davalliana*). W Polsce występuje na rozproszonych stanowiskach w całym kraju, jednak najczęściej stwierdzana jest na południu i południowym-wschodzie. Na terenie województwa opolskiego goryczka wąskolistna była podawana z 36 stanowisk, rozproszonych głównie w środkowej i południowej części regionu. Jedynie na kilku została potwierdzona. Goryczka wąskolistna rośnie na wschód od Krasiejowa w Leśnictwie Szczedrzyk.

Goryczka wąskolistna *Gentiana pneumonanthe*

11. Storzyczek szerokolistny *Orchis latifolia*

Roślina z rodziny storczykowatych (*Orchidaceae*). Łodygę ma kanciastą, sięgającą 60 cm wysokości. Kwiatostan zbity, w kolorze fioletowym lub różowym, bezwonny. Liście są lancetowate, w środkowej części najszersze, przeważnie nakrapiane, długości 5 - 10 cm. Warzka 3 - łatkowa, wyraźnie wydęta, wzorzysta. Łatki boczne szersze od środkowej. Charakterystyczne jest również purpurowe oznaczenie linii warzki. Występuje zwykle w rowach, na torfowiskach niskich i wilgotnych łąkach. Większość roślin z rodziny storczykowatych jest wrażliwa na dużą zawartość azotu w glebie, co tłumaczy ich występowanie na glebach ubogich w składniki pokarmowe. Storzyczek szerokolistny jest pod tym względem dosyć tolerancyjny. W gminie Ozimek stwierdzono 38 okazów na skraju śródleśnej polany między Krasiejowem a Spórokiem i 31 okazów na pld.-wsch. od Krasiejowa.

Storczyk szerokolistny *Orchis latifolia*

12. Rosiczka okrągłolistna *Drosera rotundifolia*

Jest to gatunek owadożerny z rodziny rosiczkowatych *Droseraceae*, kwitnący od lipca do sierpnia. Rosiczka okrągłolistna występuje zarówno na niżu, jak i w górach, na torfowiskach wysokich i przejściowych, niekiedy również na zabagnionych glebach mineralnych. Jest gatunkiem charakterystycznym dla klasy *Oxycocco-Sphagnetea* (Matuszkiewicz 2001). W województwie opolskim rosiczka okrągłolistna występuje dosyć rzadko w środkowej i wschodniej części regionu, na pozostałym obszarze bardzo rzadko. Występowanie rosiczki okrągłolistnej zanotowano w Leśnictwie Grodzice, oddz. 172a.

Rosiczka okrągłolistna *Drosera rotundifolia*

Gatunki rzadkie

Na terenie gminy Ozimek występują również gatunki rzadkie w skali województwa i regionu. Najciekawsze z nich to:

1. Barwinek pospolity *Vinca minor*
2. Bluszcz pospolity *Hedera helix*
3. Goździk siny *Dianthus gratianopolitanus*
4. Gruszczyk jednostronna *Pyrola secunda*,
5. Kozłek całolistny *Valeriana simplicifolia*
6. Kotewka orzech wodny *Trapa natans*
7. Kopytnik pospolity *Asarum europaeum*
8. Kruszczyk szerokolistny *Epipactis helleborine*
9. Lepiężnik biały *Petasites albus*
10. Modrzewnica pospolita *Andromeda polifolia*
11. Naparstnica zwyczajna *Digitalis grandiflora*
12. Podkolan biały *Platanthera bifolia*
13. Wawrzynek wilczełyko *Daphne mezereum*
14. Żurawina błotna *Oxycoccus palustris*